

2. Корупційні ризики в діяльності державних службовців. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.04.2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11#Text>

3. Устинова-Бойченко Г.М., Нестеренко К.О., Булгакова О.В. Розвиток медіації під час вирішення публічно-правових спорів. – URL: https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/06/Ljd_2_2022.pdf#page=119

4. Вінборн С., Сисоев В., Ткаченко В. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Київ, 2015. 75 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-257-2-22>

МЕДІАЦІЯ У ВИПАДКАХ СКАРГ ВІДНОСНО ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ДОСВІД США

Ковальова Олена Володимирівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Медіація в Україні сьогодні набуває поширення в різноманітних сферах суспільних відносин. Досліджуючи роль альтернативних способів вирішення конфліктів в поліцейській діяльності, серед сфер їх використання виокремлюється в тому числі застосування медіації замість службового розслідування у випадках надходження скарг на поліцейських [1, с. 98]. Враховуючи відсутність такої практики в Україні, актуальним є дослідження закордонного досвіду. Зважаючи на те, що розгляд скарг відносно поліцейських в порядку медіації широко застосовується в США, розглянемо досвід саме цієї країни.

Незважаючи на те, що в різних регіонах США використовуються різні програми посередництва (медіації) під час розгляду скарг відносно поліцейських, вони, як правило, мають спільні риси. По-перше, програми посередництва передбачають добровільну участь як офіцера, так і скаржника. В окремих регіонах (наприклад, штат Онтаріо [2]) обов'язковою є також згода керівника поліцейського. Відмова скаржника брати участь у програмі може призвести до відхилення скарги. В свою чергу відмова поліцейського брати участь у програмі може призвести до дисциплінарного стягнення. Однак ані скаржник, ані

поліцейський не зобов'язані досягати згоди під час медіації. Усі угоди є цілком добровільними та повинні погоджуватися обома сторонами.

По-друге, у всіх програмах посередництва наявні критерії медіабельності скарг. Так, на програму посередництва можуть бути передані скарги, що стосуються невічливості; агресії; несправедливого або упередженого ставлення; пошкодження майна; вживання нецензурної лексики; застосування сили, що не призвело до травм, тощо. При цьому скарги, пов'язані із корупцією або кримінальними правопорушеннями поліцейських не можуть бути передані на програму посередництва і розглядаються виключно в порядку дисциплінарного провадження.

По-третє, цілі посередництва полягають у тому, щоб підвищити задоволеність скаржників та сприяти виконанню завдань поліцейської діяльності через покращення відносин між поліцією та громадою. Далекосяжні цілі посередництва полягають у тому, щоб: 1) надати можливість членам громади дізнатися про процедури поліцейської діяльності; 2) підвищити обізнаність поліцейських про наявні у громаді проблеми; 3) надати поліцейським зворотній зв'язок щодо того, як їхня поведінка сприймається суспільством [3].

По-четверте, програми посередництва (медіації) забезпечуються спеціально уповноваженими на розгляд справ відносно поліцейських установами (організаціями). В окремих регіонах США для реалізації програм посередництва залучаються громадські організації [4]. Так, в окрузі Колумбія функціонує Office of Police Complaints (Управління по розгляду скарг відносно поліцейських); в штаті Онтаріо – Office of the Independent Police Review Director (Офісом директора незалежної перевірки поліції); в місті Нью-Йорк – Civilian Complaint Review Board (Комісія з розгляду цивільних скарг); в Маямі – Цивільна слідча група (CIP); в Новому Орлеані – Офіс незалежного моніторингу поліції.

По-п'яте, усі сесії посередництва проводяться незалежними, неупередженими посередниками (медіаторами), які проходять спеціальну підготовку. В залежності від регіону медіатори можуть працювати індивідуально або в парах. Крім того, можуть існувати місцеві вимоги до підготовки медіаторів та процедури їх відбору. Так, в окрузі Колумбія кожного медіатора схвалює Рада зі скарг на поліцію. В Нью-Йорку Комісія з розгляду цивільних скарг має близько 40 медіаторів із різним досвідом, від адвокатів до фахівців із соціальної роботи, які повинні пройти 40 годин державної сертифікації, тренінг з медіації, дводенний тренінг для правоохоронних органів і мати мінімум 2 роки досвіду. Залучені медіатори отримують винагороду в розмірі 100 доларів США за справу [5, с. 14-15]. В Сан-Франциско координатор медіації із Управління цивільних скарг забезпечує підбір з бази даних

безоплатних сертифікованих посередників двох медіаторів (один із яких є адвокатом за фахом), проте кожна із сторін має можливість накладати вето на одного медіатора з будь-якої причини [3, с. 13-14]. В Лос-Анджелесі волонтери-медіатори обираються із тієї самої громади, що і заявник [6]. В Маямі кожні 2 роки 10 обраних медіаторів різного статусу та походження проходять обов'язковий безкоштовний 50-годинний тренінг протягом шести днів, після чого вони зобов'язані провести медіацію принаймні в 4 справах на рік і відвідати 4 тренінги без відриву від роботи. Медіаторам надається стипендія за кожну сесію медіації [7]. Як правило, медіатори походять з різних професій і мають знання, навички та здібності в таких сферах, як вирішення конфліктів, філософія та альтернативне вирішення конфліктів. З метою забезпечення належної якості процесу медіації в 2005 році Американська арбітражна асоціація, Товариство професіоналів із вирішення спорів та Секція з вирішення спорів Американської асоціації юристів розробили типові стандарти поведінки медіаторів [8].

По-шосте, неможливість досягти згоди переважно не впливає на подальший розгляд скарги. Якщо між сторонами не досягнуто згоди, скарга повертається до підрозділу з розгляду скарг відносно поліцейських для службової перевірки та розслідування. Однак, в Канзас-Сіті штат Міссурі якщо сторони погоджуються на медіацію, скаржник не може в подальшому обрати офіційне розслідування, незалежно від результату медіації [9, с. 11].

По-сьоме, процедура медіації в даних справах є відносно нетривалою. Так, в окрузі Колумбія медіація розрахована на одну двогодинну сесію [10], в м. Нью-Йорк – переважна більшість медіацій триває 1 годину [11], в Маямі – 3 години [7].

По-восьме, одним із основоположних принципів вирішення скарг відносно поліцейських за допомогою медіації є конфіденційність. Як наслідок, участь інших людей у сесії медіації допускається дуже рідко. Відсутні жодні аудіо– чи відеозаписи, а також жодні документи не генеруються за результатами медіації. Поки медіація триває, медіатор може робити нотатки, щоб допомогти фасилітувати обговорення, але вони знищуються наприкінці сесії.

Важливо, що в багатьох регіонах США відбувається популяризація посередництва (медіації). Так, на офіційних сайтах підрозділів з розгляду скарг відносно поліцейських містяться відповідні брошури [12; 13], відеоматеріали [14], приклади позитивних кейсів [15; 16]. Також слід відмітити, що підрозділи з розгляду скарг відносно поліцейських в багатьох регіонах за необхідності пропонують послуги перекладу під час сесії медіації.

Цікавим є досвід штату Онтаріо, в якому практикують декілька способів альтернативного вирішення скарг відносно поліцейських: програма завчасного вирішення; неофіційне вирішення та неофіційне вирішення через посередництво. За 2021 рік із 1734 скарг, які надійшли, 545 (31,4%) було врегульовано за допомогою програми завчасного вирішення (Early Resolution – ER) – це спосіб добровільно вирішити справу до того, як вона буде офіційно розглянута. Цікаво, що стандартна форма скарги відносно поліцейського містить окреме питання щодо згоди заявника на розгляд скарги у порядку програми ER [17]. Якщо всі сторони погоджуються на ER, досвідчений фасилітатор (зазвичай співробітник відділу професійних стандартів поліцейської служби або старший офіцер, призначений начальником поліції) сприяє у порозумінні між скаржником та поліцейським. Програма ER реалізується Офісом директора незалежної перевірки поліції (далі – OIPRD). Якщо скаргу успішно вирішено ER, сторони підписують угоду про вирішення, яка має бути схвалена OIPRD. За загальним правилом програма ER має бути завершена протягом 30 календарних днів із можливим продовженням до 45 днів. Якщо сторони не погоджуються на ER, скарга повертається на перевірку, де вона або направляється на розслідування, або закривається. Також, якщо в результаті програми завчасного вирішення не вдалось дійти взаємопорозуміння, скарга передається на перевірку [18]. При цьому під час розслідування може застосовуватись неформальне вирішення (Informal Resolution – IR) або неформальне вирішення через посередництво (медіацію). IR може сприяти старший офіцер, призначений начальником поліції. Заявник або поліцейський можуть вийти з процесу в будь-який час, якщо не було досягнуто згоди. Крім того, після того, як скаржник і відповідач погодилися із запропонованим рішенням, вони мають 12 днів, щоб змінити свою думку. Щоб IR вважалось завершеним, узгоджене рішення має бути виконано, що контролює OIPRD [19]. Медіація може бути запропонована в ситуаціях, коли сторони бажають вирішити питання за допомогою нейтральної третьої сторони. Як і у випадку з IR, скаржник, поліцейський і начальник поліції мають дати згоду на застосування медіації. Якщо OIPRD схвалить посередництво, буде залучено штатного посередника OIPRD або замовлено послугу посередництва від державного постачальника штату Онтаріо. У разі успіху медіації сторони підписують угоду, яка має бути затверджена OIPRD [20].

Поширеність застосування медіації у випадках скарг відносно поліцейських різниться в залежності від регіону. Так, за звітом Управління по розгляду скарг відносно поліцейських округу Колумбія за 2021 рік з 827 скарг медіація застосовувалась у 38 справах (4,6%) [10]. В м. Нью-Йорк в 2021 році в 28% справ, пов'язаних із скаргами відносно

поліцейських, було запропоновано застосувати процедуру медіації, що менше ніж у попередні роки. При цьому вперше за 5 років всі 100% справ, що були передані на медіацію (122 справи), закінчились успішно [21]. У Новому Орлеані в 2021 році 69 справ було передано до програми медіації, з яких у 24 справах (35%) проведено медіацію, 26 були відхилені заявниками, 5 – поліцейськими, в 13 справах скаржники не вийшли на зв'язок, в 1 справі закінчився термін можливого проведення медіації [22, с. 56-65].

В цілому досвід США засвідчує ефективність застосування програм посередництва в випадках скарг відносно поліцейських. Скарги громадян на поліцейських часто є наслідком непорозуміння під час емоційно насичених інцидентів. Традиційні методи розслідування скарг часом мало допомагають вирішити проблеми і обумовлюють лише збільшення рівня невдоволення та напруги між громадянином і поліцейським. До програми посередництва кожна сторона бачить лише обмежену частину реальності, де, на думку кожної особи, інша сторона діє неналежним чином. Медіація дає обом сторонам можливість дослідити ситуацію з протилежних точок зору [5, с. 5-6]. Метою посередництва є пом'якшення супутнього гніву, страху, тривоги, образи та надання можливості як громадянину, так і поліцейському розповісти свою точку зору в комфортній обстановці. Переважна більшість випадків медіації закінчується розумінням сторонами конфлікту одна одної та вичерпанням конфлікту. «Після посередництва я став краще розуміти потреби суспільства. Я краще зрозумів, як люди відносяться до поліції. Я би порадив іншим скористатись цією можливістю» – відгук офіцера поліції, який приймав участь у медіації [23].

Серед переваг медіації у випадках скарг відносно поліцейських слід відмітити наступні: 1) кожна сторона має можливість висловитись та бути почутою; 2) кожна сторона має можливість почути точку зору іншої та зрозуміти причини конкретних дій; 3) кожна сторона може надати іншій рекомендації щодо того, як уникнути подібних інцидентів у майбутньому; 4) сприяння підвищенню рівня довіри до правоохоронної системи в цілому; 5) можна вирішити скаргу поза межами дисциплінарного процесу, який вимагає доказів, які часто важко отримати; 6) відсутність дисциплінарних стягнень для поліцейського і відповідно негативних наслідків для просування кар'єрними сходами; 7) оперативність в порівнянні з дисциплінарним провадженням; 8) економічність процедури, оскільки офіційне розслідування скарг відносно поліцейських пов'язане з витратою значної кількості ресурсів; 9) нейтральний, зручний та взаємодоступний простір для спілкування (наприклад, школа, муніципальна будівля, центр відпочинку, бібліотека), тощо.

Програми посередництва в США переважно передбачають опитування як скажника, так і поліцейського після завершення медіації. Слід зазначити, що ті скажники, які брали участь у медіації, більше були задоволені, ніж ті, чиї скарги були розслідувані в офіційному порядку [24]. Отже, враховуючи вищевикладене, доцільно розглянути можливість запровадження в Україні застосування посередництва (медіації) у випадках скарг відносно поліцейських.

Література:

1. Ковальова О.В. Роль медіації та інших альтернативних способів вирішення конфліктів в поліцейській діяльності. Медіація в судовій, правоохоронній та правозахисній системах: матеріали міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 30-31 травня 2019. Одеса. С. 97-100.
2. Mediation. URL: <https://www.oiprd.on.ca/resolution/mediation/>.
3. Astrid Birgden and Julio Lopez-Varona (2011). Community-Police Complaint Mediation Project: A Review Paper. URL: <https://bit.ly/3q7NFMO>.
4. Police Mediation. URL: <https://bit.ly/3eoo27C>.
5. Community– Police Complaint Mediation. February 2020. Philadelphia Police Advisory Commission. URL: <https://bit.ly/3A0m7AT>.
6. Bringing Sides Together: Community-Based Complaint Mediation. URL: <https://bit.ly/3CXZb1B>.
7. Join the Community-Police Mediation Program. URL: <https://bit.ly/3en2990>.
8. Model Standards of Conduct of Mediators. URL: <https://www.pamediation.org/archives/Ethics-PartTwo.pdf>.
9. Office of Community Complaints 2019 Annual Report. URL: <https://www.kcpd.org/media/2951/2019-annual-report.pdf>.
10. Office of Police Complaints FY 2022. URL: <https://bit.ly/3TIAOOM>.
11. Guide to Mediation. URL: <https://on.nyc.gov/3AM2eKY>.
12. Complaint Forms and Brochures. URL: <https://policecomplaints.dc.gov/service/complaint-forms-and-brochures>.
13. Pasadena Police Community Mediation Program. <https://bit.ly/3xjvKXB>.
14. New Orleans Community-Police Mediation Program. URL: <https://bit.ly/3CYWe46>.
15. Mediation Examples. URL: <https://bit.ly/3cK3iqK>.
16. Mediation Case Profiles. URL: <https://on.nyc.gov/3TUCULB>.
17. Complaint About the Police. URL: <https://bit.ly/3QgtVka>.
18. Early Resolution Program. URL: <https://bit.ly/3A0ICab>.
19. Informal Resolution. URL: <https://bit.ly/3q9D0RB>.
20. Mediation. URL: <https://www.oiprd.on.ca/resolution/mediation/>.

21. Annual Report 2021. URL: <https://on.nyc.gov/3RAiKUX>.
22. Office of the Independent Police Monitor. Annual Report 2021. URL: <https://bit.ly/3RG0Ikp>.
23. New Orleans community police mediation program. URL: <http://nolaipm.gov/mediation-2/>.
24. Bartels, E.C. & Silverman, E. B. (2005). An exploratory study of the New York Citizen Complaint Review Board mediation program. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*. 28(4). P. 619-630.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-257-2-23>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ДІТЕЙ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РІВНІ

Корнієнко Максим Вікторович

*доктор юридичних наук, професор, проректор
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Проблематика нормативно-правового регулювання протидії насильству стосовно дітей у сучасному світі набуває особливої актуальності. Фундаментальною основою всього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав і свобод людини, її законних інтересів та потреб виступає Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. І хоча цей міжнародний договір безпосередньо не стосується протидії насильству щодо дитини, він є важливим засобом боротьби з цим негативним явищем. Зазначимо, що відповідно до ст. 5 цієї Конвенції, державам не забороняється вживати тих заходів, які необхідні в інтересах дітей [2]. Хоча при цьому не слід забувати, що людським правам іманентні такі якості як природній характер, невідчужуваність, фундаментальність. Відповідно, держави-учасниці визнають і зобов'язуються захищати права, закріплені у Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод незалежно від різних факторів, у тому числі й від віку. Відповідно, йдеться і про захист прав неповнолітніх осіб.

Варто наголосити на практиці Європейського суду з прав людини, яка є складовою частиною розуміння приписів самої Конвенції. Саме через практику розкривається зміст понять, що використані у тексті Конвенції. Водночас, на жаль, і до сьогодні окремі вітчизняні науковці і юристи-практики сприймають Конвенцію про захист прав людини та